



## Eski Türkçe *Burnaç* 'Sukabı' Kelimesinin Kökeni Üzerine Düşünceler

### *Some Remarks on the Etymology of Old Turkic burnaç 'Jug'*

Erdem UÇAR\*

*Dede Korkut, Aralık 2016/11: 127-132*

#### Öz

Eski Türkçe kelimelerin kökenini araştırmak, Türk dilinin diğer dönemlerindeki kelimelerin kökenini araştırmaktan çok daha zordur. Eski Türkçede şimdiye değin kökeni ve yapısı konusunda net olarak açığa kavuşamayan kelimelerden biri de *burnaç*'tır. Kelimenin kökeni için birkaç ihtimal düşünülebilir. Kelime Türkçe *bur-* veya *bür-* fiilleriyle mi ilgilidir? Kelimenin kökeni için alıntı bir kelimeyi düşünebilir miyiz? Bu konuda kesin bir şey söylemek şimdilik zor gözüküyor. Ancak kesin olan bir şey vardır, o da *burnaç* kelimesinin Sir Gerard CLAUSON'un iddia ettiği gibi *burun* ile doğudan bir ilgisinin olmadığıdır.

**Anahtar kelimeler:** Etimoloji, Eski Türkçe *burnaç* 'sukabı', Sanskritçe, Soğutça.

#### Abstract

It is much more difficult to study the origin of Old Turkic words than to study the origins of the words of other periods of Turkish language. The etymology and structure of the Old Turkic *burnaç* has not yet been definitively explained. It is possible to think of a few possibilities for the origin of *burnaç*. *Burnač* is related to Turkish verb stem *bur-* or *bür-*? Can we think of a loanword root for *burnaç*'s origin? It seems hard to say anything definite in this matter. But there is something definite, it is not that there is any direct relation with *burun* 'nose' as Sir Gerard CLAUSON claims.

**Key Words:** Etymology, Old Turkic *burnaç* 'jug', Sanskrit, Sogdian.

#### Giriş

Eski Türkçe kelimelerin kökenini araştırmak, Türk dilinin diğer dönemlerindeki kelimelerin kökenini araştırmaktan çok daha zordur. Üstelik araştırma yapacağınız kelime ağız düzeyindeyse araştırma çok daha karmaşık ve zor bir hâle gelebilmektedir. Eski Türkçe döneminde birçok dil ile ilişkiye girilmiş ve bu dillerle kelime alışverişinde bulunulmuştur. Bu kelime alışverişlerini CLAUSON'un "*An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*" ile DOERFER'in "*Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen, unter besonderer Berücksichtigung älterer Neupersischer Geschichtsquellen, vor allem der Mongolen- und Timuridenzeit*" isimli sözlüklerinden ve bu konuda kaleme alınan birçok monografiden takip etmek mümkündür. Ayrıca bu çalışmalara bakıldığında Eski Türkçenin çok işlek bir kelime yapım sistemine sahip olduğu da görülecektir. Bu sistem ile teşkil edilen kelimelerin tabanında bazen alıntı kelimelerden de faydalanılmıştır. Bu nedenle, Eski Türkçe kelimelerin kökeninin ve yapısının izahında oldukça dikkatli olunmalıdır.

---

\* Doç. Dr., İzmir-Türkiye

## I. Tanıklar

Eski Türkçede şimdiye değin kökeni ve yapısı konusu net olarak açığa kavuşamayan kelimelerden biri de *burnaç*'tır. Runik harfli metinlerde şimdiye kadar rastlanmayan *burnaç*, Uygurcada kullanım sahasına çıkmıştır. İlk olarak GABAIN, *Türkische Turfan-Texte* serisinin VIII. cildinde kelimeyi kaydetmiştir: *yunguluk burnaçıç (...)* içgünlük *burnaçıç* 'die Waschkanne (...)' die Trinkkanne' (1954: C/8 [s. 26]).

*Maitrisimit Nom Bitig*'in Türkçe neşrinde iki yerde *burnaç* geçmektedir: örtlüğ yalınlig *burnaç* erinlerinte kötürüp (Tekin, 1976: 72/18 [s. 135], 244), *burnaç* etözlüg erür (Tekin, 1976: 73/33 [s. 137, 246]). TEKİN, neşrinin dizininde kelimeye 'gügüm, ibrik' (1976: 376a) anlamını vermiştir. Aynı metnin Almanca neşrinde kelime iki yerde daha geçmektedir: *burnaç* osuglug köyürür örtüyürler 'wie Kessel in einem Brennofen brennen' (Tekin, 1980 I: 172/17-18 [s. 169]; boyunlarında örtlüğ *burnaçlar* salına turur 'Am Hals von einigen von ihnen hängen brennende Kessel herab' (Tekin, 1980 I: 173/20-21 [s. 171]). TEKİN, eserin sözlüğünde kelimeye 'Wasserkrug, Kanne' (1980 II: 84a) anlamını vermiştir.

Altun Yaruk'ta üç yerde kelime karşımıza çıkmaktadır: birer *burnaçda* suv tutdurup (Kaya, 1994: 477/9-10 [s. 266]); tört *burnaçda* tolu suvın (Kaya, 1994: 487/9 [s. 270]) ve tört *burnaçta* tolu mır suvı (Kaya, 1994: 544/9-10 [s. 292]).

*Xuanzang Biyografisinin* VII. cildinde de kelime geçmektedir: yig *burnaçka* okşatı 'einem ungebrannten Tongefäß' (Röhrborn, 1991: 2153 [s. 182]). *Xuanzang Biyografisinin* VIII. cildinde ise kelime *burnanç* şeklinde geçmektedir: *burnançın* kudar teg 'so als ob man [etwas] von einem Krug [in den anderen] gießt' (Röhrborn, 1996: 926 [s. 88-89]).<sup>1</sup>

SHÖGAI TO'nun St. Petersburg'ta tespit ettiği Uygurca metin parçalarında *burnaç*'a iki yerde rastlanır: kaltı kurug *burnaçıç* körmış teg; kaltı mırlıg *burnaç* (2003: 234).

Uygurca dönemi ve sahası dışında kelimeye rastlanmamıştır. Görebildiğimiz kadarıyla günümüz Türk dillerinde de kelimenin kalıntısına tesadüf edilmemiştir.

Kelimenin anlamını daha kesin tespit edebilmek için Uygurca tercüme metinlerinde kelimenin geçtiği yerleri kontrol etmek faydalı olacaktır. *Altun Yaruk*'ta kelime, üç yerde de (Kaya, 1994: 477/10, 487/9, 544/9), Çince 瓶 (= *Taishō* 665 16 435a23, 436c11, 442a1) *ping* 'a vase, a jar, a jug, a bottle' (G: 9321 [s. 1133b]) karşılığındadır. *Xuanzang Biyografisinin* VII. cildindeki *burnaç* (Röhrborn, 1991: 2153), Çince 器 (= *Taishō* 20 1 262c12) *qi* 'a vessel, a dish, a platter' (G: 1123 [s. 134b]) karşılığındadır. Aynı eserin VIII. cildindeki *burnanç* ise<sup>4</sup> (Röhrborn, 1996: 926), Çince 鉢 (= *Taishō* 21 1 264c25) *bo* 'a beggar's alms-bowl' (G: 9354 [s. 1137b]) karşılığında olmalıdır.

Kelimenin gerek Uygurca metinlerdeki kullanımına gerekse Çince asıllarına bakıldığında kelimenin 'sukabı, testi, küp, sürahi; şişe, kavanoz; tencere, kap, kâse' gibi anlamlara geldiği söylenebilir.

## II. Kökeni ve Yapısı Üzerine

Görebildiğimiz kadarıyla, kelimenin kökeni hakkındaki şimdiye değin sadece iki tane izah ortaya konabilmiştir.

İlk izah *EtymDic*'te yapılmıştır. Buna göre, *burnaç* Eski Türkçe *burun* 'the nose (of a human being or animal), the beak of (a bird), a protruding natural feature, headland, peak (of a

<sup>1</sup> Metnin orijinalinden yazımı kontrol etme imkânı bulamadık. Değerli hocam, Prof. Dr. Klaus RÖHRBORN kelimeyi aslına bakarak tekrardan kontrol edip metindeki kelimenin *pwrn'nç*, *pw'r'n'ç* veya *pwraq'ç* şekillerinde okunabileceğini ifade etmiştir. Kelimenin *pwraq'ç* şeklindeki okuma tercihinde, \**burgaç*, şimdiye değin başka bir metinde tanıklanmayan farazi bir kelime olmaktadır.

<sup>2</sup> Çince 器 karakterinin asıl anlamı aslında 'implements; utensils' şeklindedir, ama Uygur mütercim(ler) bu genel anlamı da dikkate alarak metne daha uygun olan 'Tongefäß' anlamını tercih etmiştir. Ayrıca, *Xuanzang Biyografisinde* bu karakter daha çok Eski Türkçe *idiş* ile tercüme edilmiştir. Örnekler için bk. Semet, 2005: 129.



mountain); in front of, preceding, preceding in times, previous' (EtymDic: 366b) isim tabanından Eski Türkçede nadir olarak kullanılan isimden isim yapan -ç/-Aç/-Iç (EtymDic: xli) ile teşkil edilmiştir ve kelime 'a jug' anlamında olmalıdır (367b).

İkinci izah TEKİN'e aittir. *Maitrisimit Nom Bitig*'in Almanca neşrinde kelime hakkında küçük bir not düşmüştür. Kelimenin Uygurca metindeki okunuşunun ve anlamının şüpheli olduğunu belirtmiştir. TEKİN, Uygur yazısında *elif* ve *nun* harflerinin aynı işaretle temsil edilmesinden dolayı kelimenin *buranç* şeklinde de okunabileceğini ve böyle okunduğu zaman *\*bura-nç* şeklinde bir tahlilin mümkün olabileceğini düşünmüştür. Kelimenin farazî kökünün *\*bura-* 'übel riechen' anlamında olduğunu ifade ederek kelimenin asıl anlamının '\*Abfalleimer' olması gerektiğini söylemiştir (1980 I: not 172,17 [s. 169]).

GABAIN, "Eski Türkçenin Grameri" isimli eserinin sözlük bölümünde kelimeyi *buranç* olarak gösterip 'koku' ile anlamlandırmıştır (1988: 270b). *Drevnetyurkskiy Slovar*'da *burnaç* 'sukabı, testi' anlamıyla kaydedilmiş ve kökeni hakkında bir açıklama yapılmamıştır (Nadelyayev, 1969: 125b126a).

*EtymDic*'teki köken izahında dikkati çeken sorun, *burnaç* 'sukabı, testi; kâse' ile *burun* 'burun, ön, evvel' arasında herhangi bir anlamsal ilişkinin mevcut olmayışdır. Buna dayanarak *burnaç* için farklı bir kökenin aranması gerekmektedir.

Kelimenin anlamı ve yapısı dikkate alınarak Eski Türkçede iki fiilin *burnaç* ile ilişkili olabileceği düşünülebilir: *bur-* 'to steam, to be fragrant' ve *bür-* 'to twist, wind round, screw together' (EtymDic: 355a). Her iki fiilin de anlamı 'sukabı, testi, küp, sürahi; şişe, kavanoz; tencere, kap, kâse' gibi anlamların oluşması için uygun gözükmektedir. Ancak yapısal bakımdan *burnaç*'ı bu fiillerle nasıl ilişkilendireceğiz? Eski Türkçede *burnaç*'ın arka damak ünlülü olduğunu aldığı eklerden anlayabiliyoruz. Krş. *burnaçığ* (Shōgaito, 2003: 234) ve *burnaçka* (Röhrborn, 1991: 2153 [s. 182]). Bundan dolayı kelimenin *bür-* 'to twist, wind round, screw together' ile ilişkilendirilme ihtimali ortadan kalkmış bulunmaktadır. Eğer kelimenin *bur-* 'to steam, to be fragrant' fiilinden türetildiğini düşünürsek *burnaç*'ın yapısını *\*bur-unç* şeklinde açıklamak ve kelimenin -(X)nç ile teşkil edildiğini düşünmek gerekmektedir. Ancak -(X)nç ekinin eşya adlarının yapımında pek uygun olmadığı görülmektedir. -(X)nç ekli isim gövdeleri için bk. Erdal, 1991: 275-285. Ayrıca ikinci hecedeki /a/'yı da nasıl izah edeceğiz? Eğer *burnaç*'ın *bur-* fiilinden -(X)nç ile teşkil edildiği düşünülecekse, bunun için Eski Türkçede henüz tanıklanmamış *\*bur-unç*'un *burnaç*'a nasıl dönüştüğü de ayrıca izah edilmelidir.

Bu konuda başka bir ihtimal daha düşünülebilir. Daha önce TEKİN'in de belirttiği üzere kelimenin okunuşu *buranç* [pwr'nç] olarak yapılırsa, kelimenin kökü Eski Türkçede şimdiye kadar tanıklanmayan *\*bura-* köküne bağlanabilir: *\*bura-nç*. Gerçekten de Uygur yazısında *elif* ve *nun* harflerini birbirinden ayırmak çok zordur, geç dönem metinlerinde bu ayrımı göstermek için *nun*'un üzerine nokta konya da (Tezcan 1983: 125a) bu uygulama umumî olmamıştır. Bu anlamda, *elif* ve *nun* harfleri konusunda ayırım gözeten Eski Türkçenin yazı sistemlerine ait bir metinde kelimenin geçmemesi de büyük bir talihsizlik olmuştur.

Bu ihtimale göre, Eski Türkçede tanıklanmayan *\*bura-* fiiline -(X)nç ekinin getirildiğini düşünmemiz gerekecektir. -(X)nç ekinin Eski Türkçede fiillerin hareket adlarını yaptığını biliyoruz ve bu anlamda ekin eşya adı yapımına pek müsait olmadığı anlaşılıyor. Ekin bir örnekte alet adı türettiğini tespit edebildim. Krş. *tegzinç* 'a manuscript scroll' (Erdal 1991: 279).

Diğer taraftan, Eski Türkçede tanıklanmamış farazî *\*bura-* için TEKİN'in teklif ettiği 'übel riechen' anlamı yerine 'kokmak' anlamını düşünmek daha doğru olacaktır. TEKİN, RADLOFF'un sözlüğüne dayanarak bu anlamı vermiş ve yine bu anlama dayanarak kelimenin asıl anlamının '\*Abfalleimer' [çöp kutusu] olabileceğini iddia etmiştir. Hâlbuki bu fiil, Yeni Uygurca ve ağızlarında olumlu anlamda da bulunmaktadır. Krş. *pura-* 'to smell, sniff'; *puraq* 'smell, odor, aroma' (Schwarz 1992: 134b); *bura-* ~ *buru-* ~ *buray-* 'to smell, to nose, to stink' (Jarring 1964: 61).



Acaba *burnaç* kelimesinin kökeni Sanskritçe veya Soğutçaya mı dayanmaktadır? Eski Türkçe *burnaç* ile anlam ve seslik bakımından ilişkili olabilecek bir kelime Sanskritçede ve Soğutçada mevcuttur: Skr. *pūraṇa* 'filling, filling up, completing; (...) the act of filling, filling out, filling up, completing or making up, supplying a deficiency; puffing or swelling up' (Monier-Williams, 1899: 642a); Skr. *pūrṇa* 'gefüllt, erfüllt, voll' (Waldschmidt, 2008: 143a); Soğ. *pwrn* 'full, full of' (Gharib, 2004: 330b) ve *pwrncwq* 'full of tears' (Gharib, 2004: 330b).<sup>3</sup>

Kelimenin kökeni için Skr. *pūrṇa* ile *pūraṇa* veya Soğ. *pwrn* düşünülecekse, Eski Türkçe *burnaç*'ın yazıçevrimi kaynak dillerdeki gibi /p/'li yapılmalıdır. Bu köken önerisinde, Eski Türkçedeki *purnaç*'ın yapısı nasıl açıklanacaktır? Bunun için iki ihtimal düşünülebilir.

Eski Türkçede sonunda /ç/ ünsüzünü bulduran ve kökeni tespit edilemeyen birkaç eşya adı dikkati çekmektedir: *bukaç* 'a jar or cooking pot of clay' (EtymDic: 312b); *bürgüç* [~*yerğüç*] 'a piece of wood shaped like a sword used to turn bread in the oven' (EtymDic: 363a); *çömiç* 'ladle, scoop' (EtymDic: 422a) < Farsça ?; *kamıç* 'ladle' (EtymDic: 626a); *saç* (II) 'an iron plate for baking, a frying pan' (EtymDic: 794a); *sarnıç* 'water container' (EtymDic: 854a); *savdıç* 'a basket plaited from twigs' (EtymDic: 785b), vs. Skr. *pūrṇa* ile *pūraṇa* veya Soğ. *pwrn*, Eski Türkçeye geçtiğinde bu kelimelere benzetilerek örnekseme yoluyla /ç/'yi bünyesine dâhil etmiş olabilir. Başka bir ihtimal de kelimeye Türkçe +(X)ç ekinin getirilmiş olabileceğidir. Bu eke aşağıda temas edilecektir.

İkinci ihtimal olarak kelimedeki +(X)ç veya +Aç şeklindeki küçültme işlevli alet isimleri yapan bir ekin mevcut olduğunu düşünmek mümkündür. *Old Turkic Word Formation*'da, +ç/+Aç/+İç şeklinde bir ek kaydedilmemiştir. Bunun yerine, +(X)ç şeklinde bir ekin mevcut olduğunu biliyoruz. +(X)ç eki, Eski Türkçede 'endearment' anlamı veren kelimeler yapmıştır. Ek ve teşkil ettiği kelimeler için bk. Erdal, 1991: 44-46. Eski Türkçede alet ve eşya adı yapımında genellikle fiil kök ve gövdelerinin tercih edildiği ve bunun için de -çUk, -çUg, -gUç ve -gOk (Erdal, 1991: 357-362) eklerinden faydalandığı bilinmektedir. Türkçede nesne ve alet isimleri yapımında, +(X)ç/+(A)ç ekinin nadiren de olsa kullanıldığını söylemek mümkündür. Mesela, *Dîvânu Lugâti't-Türk: ıstıç* 'tencere'<sup>4</sup> (Ercilasun-Akkoyunlu, 2014: 38 [s. 25]) < ıst+ıç; *közeç*<sup>5</sup> 'a jug or other vessel' (EtymDic: 757b) < köz+eç; *Kıyasü'l-Enbiyâ: aşıç*<sup>6</sup> 'cooking pot (hung in the tennür)' (Al-Rabghüzî, 1995: 660b) < aş+aç; Anadolu Ağızları: *bakraç* 'kulplu tencere' (DS: 495b) < bakır+aç; *gedeleç* 'ok kuburu, sadak' (DS: 1965b) < gedele+ç; *küpeç* 'küçük küp, çömlek, kazan' (DS: 3040b) < küp+eç; *topaç* 'yoğurt çalkalamakta kullanılan üstten kulplu toprak küp; ibrik' (DS: 3961b) < top+aç; Kırgızca: *çanaç*<sup>7</sup> 'tulumb, çanak, tulumba' (Yudahin 1994: 250a), vs.

## Sonuç

Yukarıda verilen bilgiler ışığında kelimenin kökeni ve yapısı hakkında temel olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Kelime, sadece Uygur metinlerinde tanıklanmıştır. Uygur alfabesi, *elif* ve *nun* arasında ayırım yapmaz. Bu nedenle kelimenin imlâsı *burnaç* veya *buranç* şeklindeki okunuşu mümkün kılmaktadır.
2. Kelimenin okunuşunu kesin olarak belirleme imkânına sahip değiliz, zira kelime şimdiye kadar sadece Uygur harfli metinlerde karşımıza çıkmıştır.

<sup>3</sup> Toharca uzamanı Dr. Hannes A. FELLNER, Sanskritçe ve Soğutçada görülen bu kelimelerin Toharcada bulunmadığını, bu iki kelimenin birbirinden alıntı değil de belki de aynı kaynaktan çıkmış olabileceğini belirtmiştir [sözlü bilgi].

<sup>4</sup> *Dîvânu Lugâti't-Türk*'te kelime açıkça *esre*'li yazılmıştır (Ercilasun-Akkoyunlu, 2014: 25, dip. 79), bu nedenle /i/'li okunmalıdır. Uygurcada ve *Dîvânu Lugâti't-Türk*'te görülen kelimenin okunuşu ve kökeni için bk. Uçar 2017.

<sup>5</sup> CLAUSON, kelimenin kesin bir İrani alıntı olduğunu belirtmiş, ama aslı olan İrani kelimeyi veya kelimedeki küçültme eki +ç'yi tespit edemediğini ifade etmiştir.

<sup>6</sup> Kelime yanlış olarak neşirde *eşiç* şeklinde okunmuştur.

<sup>7</sup> Eski Türkçe *çan* 'a cup' < 盞 *zhan* (G: 300 [s. 30a]) Çince alıntıdır (EtymDic: 424a, 425a). Kırgızcadaki *çanaç* Çince alıntı *çan*'a +(A)ç'in eklenmesiyle ortaya çıkmış olmalıdır.



3. Kelimenin gerek Uygurca metinlerdeki kullanımına gerekse Çince asıllarına bakıldığında kelimenin 'sukabı, testi, küp, sürahi; şişe, kavanoz; tencere, kap, kâse' gibi anlamlara geldiği söylenebilir.

4. Kelimenin Skr. *pūrṇa* ile *pūraṇa* veya Soğ. *pwrn* ile anlam bakımından ilişkisinin olduğunu tahmin etmek mümkündür.

5. Kelimenin Türkçe kökenli olması ihtimal dâhilindedir. Bu konuda kesin bir sonuca varmak şimdilik pek kolay gözükmemektedir. Ancak kesin olan bir şey varsa o da *burnaç* (veya *buranç*) kelimesinin CLAUSON'un iddia ettiği gibi *burun* ile doğrudan bir ilgisinin olmadığıdır.

#### Kısaltmalar

bk. = Bakınız.

krş. = Karşılaştırınız.

Skr. = Sanskritçe.

Soğ. = Soğutça.

#### Kaynakça

- AL-RABGHŪZĪ (1995). *The Stories of the Prophets: Qişaş Al-Anbiyâ': an Eastern Turkic Version*, Vol. I. Critically Edited by H. E. BOESCHOTEN, M. VANDAMME and S. TEZCAN with the assistance of H. BRAAM, B. RADTKE; Vol. II. Translated into English by H. E. BOESCHOTEN, J. O'KANE and M. VANDAMME, Leiden, New York, Köln: E. J. Brill.
- DS = *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (1993). 12 Cilt, II. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ERCİLASUN, A. B.; Z. AKKOYUNLU (2014). *Kâşgarlı Mahmud: Dîvânu Lugâti't-Türk*, Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ERDAL, M. (1991). *Old Turkic Word Formation, a functional approach to the lexicon*, Vol. I-II, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- EtymDic = CLAUSON, Sir G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford: Oxford University Press.
- G = GILES, A. H. (1964). *A Chinese-English Dictionary*, Vol. I-II, Second Edition, Revised&Enlarged. Shanghai-London 1912: Paragon Book Reprint Corp. New York.
- GABAIN, A. von (1954). *Türkische Turfan-Texte VIII: Texte in Brâhmîschrift*, Berlin. (ADAW. Klasse für Sprachen, Literatur und Kunst. 1952: 7)
- GABAIN, A. von (1988). *Eski Türkçenin Grameri*, Çev. M. AKALIN, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GHARİB, B. (2004). *Sogdian Dictionary: Sogdian-Persian-English*, Tehran: Farhang Publications.
- JARRING, G. (1964). *An Eastern Turki-English Dialect Dictionary*, Lund: Gleerup.
- KAYA, C. (1994). *Uygurca Altun Yaruk, Giriş, Metin ve Dizin*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- MONIER-WILLIAMS, S. M. (1899). *A Sanskrit-English Dictionary, Etymologically and Philologically Arranged with Special Reference to Cognate Indo-European Languages*, Oxford.
- NADELYAYEV, V. M. [vd.] (1969). *Drevnetyurkskiy Slovar'*, Leningrad: Institut Yazikoznaniya, Akademiya Nauk SSSR.
- RÖHRBORN, K. (1991). *Die alttürkische Xuanzang-Biographie VII*, nach der Handschrift von Paris, Peking und St. Petersburg sowie nach dem Transkript von Annemarie v. Gabain ediert, übersetzt und kommentiert, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- RÖHRBORN, K. (1996). *Die alttürkische Xuanzang-Biographie VIII*, nach der Handschrift von Paris, Peking und St. Petersburg sowie nach dem Transkript von Annemarie v. Gabain ediert, übersetzt und kommentiert, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- SCHWARZ, H. G. (1992). *An Uyghur-English Dictionary*, Bellingham, Wash: Western Washington.
- SEMET, A. (2005). *Lexikalische Untersuchungen zur uigurischen Xuanzang-Biographie*, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- SHŌGAI, M. (2003). *Uighur Manuscripts in St. Petersburg Chinese Texts in Uighur Script and Buddhist Uighur Texts*, Tokyo: Kyoto University.
- TEKİN, Ş. (1976). *Uygurca Metinler II: Maytrisimit. Burkanclarm Mehdisi Maitreya ile Buluşma, Uygurca İptidâf Bir Dram (Burkanclığın Vaibhāsika Tarikatına Ait Bir Eserin Uygurcası)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TEKİN, Ş. (1980). *Maitrisimit nom bitig*, Die uigurische Übersetzung eines Werkes der buddhistischen Vaibhāsika-Schule, Teil I: Transliteration, Übersetzung, Anmerkungen; Teil II: Analytischer und rückläufiger Index, Berliner Turfantexte: 9, Berlin: Akademie Verlag.



- TEZCAN, S. (1983). "Uygur Alfabeti", *Türk Ansiklopedisi*, C. 33, Ankara: 121-126.
- UÇAR, E. (2017). "Uygurca Is ve Türevleri Üzerine". (Yayıma hazırlanıyor!)
- WALDSCHMIDT, E. (2008). *Sanskrit-Wörterbuch der buddhistischen Texte aus den TurfanFunden und der kanonischen Literatur der Sarvāstivāda-Schule*, Band III: n-m, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- YUDAHIN, K. K. (1994). *Kırgız Sözlüğü*, Çev. Abdullah TAYMAS, C. I-II, 3. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

